

A RAGOZOTT FŐNÉVI IGENEVEK A KÉSEI ÓMAGYAR KORBAN*

TÓTH ILDIKÓ

1. Bevezetés

A tanulmány első részében bemutatom a személyragos főnévi igeneves szerkezetek használatát a Jókai-kódexben. Ezeket az adatokat összevetem és kiegészítem a Bécsi kódexből, a Münchener kódexből, illetve a XVI. századi Jordánszky-kódexből és Székelyudvari kódexből származó adatokkal. A XV–XVI. századi kódexekben található a személyragos főnévi igenevek legkiterjedtebb használata, mely száz évvel későbbi nyelvemlékeinkben már jelentősen visszaszorult. A kódexek ragozott igeneves szerkezeit összehasonlítom a mai magyarban előforduló ragozott igenevekkel. Ismertetem a személyragos főnévi igenevet tartalmazó szerkezetek típusait, és azok szerkezeti tulajdonságait, a különböző típusok között megfigyelhető hasonlóságokat és eltéréseket. A tanulmány másik fontos célkitűzése, hogy az ismertetett kései ómagyar kori adatokra és a megfigyelhető változásokra egy generatív szemléletű elemzést adjon, mely magyarázatot nyújt a személyragos főnévi igenév használatában végbement diakrón változásra, és megmutatja a változás lehetséges kiváltó okait. Elemzésem szerint a diakrón változás mozgatórugója három tényező együttes hatásával magyarázható: 1) az egyeztető morféma fonológiai realizációja opcionális; 2) főnévi argumentummal rendelkező főpredikátumok esetén az igeneves szerkezet alanya mind ragozott, mind ragozatlan igeneves szerkezetben kötelezően koreferenciális a főmondat egyik főnévi argumentumával, és ez a kötelező koreferencia nem következik személyragok morfológiai tulajdonságaiból; 3) a ragtalan alak statisztikai gyakorisága egyes szám harmadik személyű beágyazott alany esetében messze meghaladja a ragozott alakét.

2. A főnévi igeneves szerkezet típusai mondattani szerepük alapján

A magyar nyelv történetében előforduló igeneves szerkezeteket a főnévi igenevet tartalmazó beágyazott szerkezet mondattani szerepe alapján csoportosítom. A főnévi igeneves szerkezet lehet a főmondat alanya, tárgya, illetve előfordulhat határozói szerepben. A leíró történeti tárgyú tanulmányokkal ellentétben cikkemben kizárólag a főnévi igenév mondattani szerepe alapján állítok fel osztályokat, és nem térek ki olyan szemantikai megkülönböztetésekre, mint például a határozói szerepű főnévi igeneveken belül a célhatározói, véghatározói, állapothatározói szerep megkülönböztetése. Ezeket a jelentésbeli kategóriákat azért nem veszem figyelembe, mert a ragozatlan és a ragozott főnévi igenevek eloszlása és ezen jelentéstani kategóriák között semmilyen korreláció nem figyelhető meg.¹ Amint azt az alább kifejtett elemzés során látni fogjuk, nem is

---

* Ez a tanulmány az OTKA 78074 *Magyar generatív történeti szintaxis* című kutatás támogatásával készült.

¹ Károly (1956) művében részletesen foglalkozik az egyes határozófajták elhatárolásának kérdésével. Sokszor új osztályokat, alosztályokat állít fel. Dolgozata elején azonban megjegyzi: „Az egyes adatok osztályokba, alosztályokba, csoportokba, stb. való elhelyezésére rengeteg időt fordítottam, elvileg nem tulajdonítok

várható, hogy a pusztán morfológiai és szintaktikai szempontból releváns szerkezeti változás ezen jelentéstani kategóriáktól függjön.

A ragozott főnévi igeneves szerkezetek történeti változásait vizsgálándó a következő hat típust különböztetem meg:

(i) A ragozott főnévi igeneves szerkezet egy személytelen (egy, ill. két argumentumú) predikátum alanyi argumentuma. A leggyakrabban használt ilyen személytelen predikátumok: *kell, illik, jó, jobb, kemény, édes, kellemes, nehéz, könnyű, szokása, része, hatalma van, van/nincs*. Ez az igeneves szerkezet a mai magyarban és a kései ómagyarban is grammatikus. Lásd (1) példamondatok.

(ii) A ragozott főnévi igeneves szerkezet a főmondati predikátum tárgyi argumentuma. A főmondati predikátum argumentumszerkezete és a koreferenciaviszonyok alapján három alesetet különböztethetünk meg:

(a) A főmondat részeshatározójának és az igenév alanyának referenciája azonos, a főmondati predikátum háromargumentumú. A mai magyarban ebbe a típusba tartoznak a *hagy, enged* és *segít* igék, melyeket bizonyos korlátok között használunk főnévi igeneves szerkezettel.² A kódexirodalomban további igék tartoztak ebbe a csoportba: *tanácsol, mutat* (= tanít) *parancsol, ad*. Lásd (2) példamondatok.

(b) A főmondat alanyának és az igenév alanyának referenciája azonos, a főmondati predikátum kétargumentumú. A generatív szintaktikai irodalom az ilyen koreferenciát nevezi alanyi kontrollnak. A kései ómagyar korban ebben a szerkezetben előforduló főigék például *kezd, akar, kíván, tud, merészik, mer, (meg)fogad, méltól, áhít, megtököl, elfeled, szégyell, érdemel*. Lásd (3) példamondatok.

(c) A főmondat tárgyának és az igenév alanyának referenciája azonos. A kései ómagyar korban ebben a szerkezetben előforduló főigék például *kényszerít, hagy, enged, tanít, lát, hall, érez*. Lásd (4) példamondatok.

(iv) A ragozott főnévi igeneves szerkezet határozói szerepű. A főmondati predikátum argumentumszerkezete és a koreferenciaviszonyok alapján két alesetet különböztethetünk meg:

(a) A főmondat alanyának és az igenév alanyának referenciája azonos, a főmondati predikátum egyargumentumú. Ebben a szerkezetben előforduló főigék például *jön, ered, (el)fut, (fel/ki/be)megy, felkel, eresztetik*. Lásd (5) példamondatok.

---

túlságosan nagy jelentőséget ennek. De egyrészt az adatokat el kellett valahová helyeznem, másrészt arra is gondoltam, hogy a finom különbségek szételemezésének sokszor csak az eljövendő kutatások látják hasznát” (Károly 1956: 8).

² A mai magyarban ezek az igék csak olyan esetben engedik meg a ragozott főnév igeneves szerkezetet, ha az igenév tárgyas ige (vö. *Nem hagyott (nekem) egy filmet sem megnéznem. *Nem hagyott (nekem) elmennem.*)

(b) A főmondat tárgyának és az igenév alanyának referenciája azonos, a főmondati predikátum kétargumentumú (alanyi konroll). Ebben a szerkezetben előforduló főigék például *küld*, *(el)ereszt*, *enged*, *hagy* (= hátra-hagy), *bocsát*, *kényszerít*, *unszol*, *erőltet*. Lásd (6) példamondatok.

(1)	a. <i>nem nëktec kel tudnotoc az itelètet è</i>	(BécsiK. 249)
	b. <i>Iob ènnèkem meğ halnom hog nē elnem</i>	(BécsiK. 245)
(2)	a. <i>èngèttè tünèktec tū fèlèsegtekèt èlhagnotoc</i>	(MünchK 25ra)
	b. <i>adot onèkic tèhètsègèt èllènt allanioc</i>	(BécsiK. 19)
(3)	a. <i>nēm akazac kouètniec ρ at'oknac iftènekèt</i>	(BécsiK. 17)
	b. <i>gondollakuala otèt meğolniec</i>	(BécsiK. 20)
	c. <i>tuttoe io adomanocat adnotoc</i>	(MünchK. 13rb)
(4)	a. <i>Kènzèreite i° (Jèzus) ρ taneituañit a haioLkaba fèlmènnièc</i>	(MünchK. 21rb)
	b. <i>hagÿ engemett ... mondanom</i>	(JókK.90)
	c. <i>taneituan ρkèt tartanioc mēdeneket</i>	(MünchK. 36ra)
	d. <i>Kikèt ... hallottakuala ρ reiaioc ipnièc</i>	(BécsiK. 43)
(5)	a. <i>en jèwtem frater jlyeshez bezellenem</i>	(JókK.15)
	b. <i>Ki menen° ke· latnioc</i>	(MünchK. 64rb)
(6)	a. <i>erezèl èlϕzer engè' mēnem τ eltemetnē en at'āat</i>	(MünchK. 66vb)

A (ii/b), (ii/c) és a (iii) típusok a mai magyarban már nem engedik meg a ragozott főnévi igenév használatát. A kései ómagyar korban viszont ezekben a szerkezetekben ugyanolyan gyakran előfordulhatott a ragozott alak, mint a ragozatlan.

A XV. század első feléből származó kódexeken kívül csak két magyar szövegművet ismertünk, melyben előfordul főnévi igeneves szerkezet: Halotti beszéd és könyörgés (1192–1195) és Ómagyar Mária-siralom (1300 körül).³ A Halotti beszédben 4 ragozott főnévi igeneves alak fordul elő, egy tárgyi pozícióban, 3 pedig szabad határázóként.

(7)	a. <i>gimilcictul munda nekí elnie</i>	
	b. <i>kinec odut hotolm ovdonia ef ketmie</i>	
	c. <i>iov felevl iochtonia ilezie wt</i>	(ÓmOlv. 69–70.)

A Halotti beszéd adataiból azt a következtetést mindenképpen levonhatjuk, hogy a személyragos igenevek első írásos nyelvműveink korában már a nyelv szerves részét képezték. Ebből az is következik, hogy a személyragos főnévi igenév eredetére a magyar nyelv adataiból választ nem kaphatunk, csupán feltételezéseket tehetünk a többi rokon nyelvben fellelhető ragozott főnévi igeneves formák alapján. Az eddigi történeti kutatások alapján a legelfogadottabb nézet szerint a birtokos személyragból alakult ki a főnévi igenév személyragja. Tanulmányomban a személyragos főnévi igenév kialakulásával nem foglalkozom.

³ Az Ómagyar Mária-siralomban egy meglehetősen kérdéses adat maradt ránk: *tuled ualmun de num ualallal...*

A kódexirodalom igenévhasználatának kapcsán gyakori az az érvelés, miszerint az igenevek túlzott használata latinizmus, s ennek megfelelően számos szerkezet idegenszerű, a magyar nyelvnek nem képezi szerves részét. Babits Kálmánt idézve „a régi magyar nyelvben az infinitívusz széleskörű alkalmazása (*főlemelvén szavukat és kezdének sirniuk*) a particípiumok nótájára keletkezett idegenszerűség volt, nem tösgyökernesség” (Nyr 7: 260). Az ilyen megállapítások mögött azonban nyelvészeti érvelések, bizonyítások nem találhatók.

A kódexekben az igenevek használata kétségtávol függ az eredeti latin szövegek igenévhasználatától, sok esetben azt teljes mértékben tükrözi. A személyragos főnévi igenevek előfordulása azonban a latintól független, hiszen a magyar ragozott igenév megfelelője a latinban ragozatlan főnévi igenév *gerundium*.

3. Az igeneves szerkezet alanyának esete

3.1. Strukturális eset igeidő jelenléte nélkül

Univerzális grammatikai elv, hogy az időjel nélküli és személyragtalan igének nem lehet hangzó alanya. Minden hangzó alany esetében szükség van az időjel nélküli személyragtalan igenév strukturális esetére, és az időjel nélküli személyragtalan igenév strukturális esetet nem engedélyez. Az ilyen szerkezetekben a főnévi igenévnek eset nélküli rejtett alanya van, melynek referenciája vagy általános (generatív szóhasználatban PRO_{arb}), vagy főigéi egyik argumentumával azonosított, azaz a PRO alanyt a főmondat egy adott argumentuma kontrollálja. Vita tárgya, hogy a hangzó alany megjelenítéséhez szükséges strukturális esetet az időjel, a személyrag vagy a kettő együtt engedélyezi-e.

Más nyelvekben előforduló kötőmódú igék, illetve ragozott infinitívuszi igék hangzó alanya alapján megállapíthatjuk, hogy az alany strukturális esete nem köthető egyértelműen az időjelhez. Ismert példák erre a balkáni nominatívuszi alanyal rendelkező kötőmódú szerkezetek, ahol a beágyazott kötőmódú igének nincsen független időjele (pl. görög, román). Az É. Kiss (2009) által redukált kötőmódú beágyazott mondatnak elemzett, Moldvában és Erdélyben használatos *el kell érje János a vonatot* szerkezetben nominatívuszi esetű alany engedélyezett, bár a beágyazott igei szerkezetnek nincs független igeideje, se független aspektusa. A nominatívuszi esetet nem az igeidő, hanem az ige megjelenő személyrag engedélyezi. A portugál ragozott infinitívuszok is engedélyeznek testes alanyt olyan környezetben, ahol független időjel nem feltételezhető az infinitívuszi mondatban (Raposo 1987).

3.2. Datívuszi alany a magyarban

A magyarban a személyragos főnévi igenév, bár igeideje nincs, datívuszi esetű alanyt engedélyez. Ennek az állításnak az elfogadásához meg kell mutatnunk, hogy a főmondati személytelen igék mellett megjelenő datívuszi főnév bizonyos szerkezetekben az infinitívuszi szerkezet alanya.

A személytelen predikátumok mellett megjelenő igeenes szerkezetek a főmondati predikátum argumentumszerkezetében alapján két típusba sorolhatók:

(1) A főmondati predikátum egyargumentumú, egyetlen argumentuma a főnévi igenévi kifejezés. Ezen a csoporton belül megkülönböztethetünk (i) episztemikus modálisokat (valószínűséget kifejező), (ii) irányultság nélküli deontikus modálisokat (szükséget kifejező) és (iii) főnévi predikátumokat (pl. *gonoszság, szemtelenség, illetlenség*).

(2) A főmondati predikátum kétargumentumú. Egyik argumentum a datívuszi esetben megjelenő *experiens* szerepű főnévi kifejezés, a másik argumentum a főnévi igeneves szerkezet. A főmondati predikátum lehet (i) alanyi irányultságú deontikus modális, (ii) értékelést kifejező melléknévi predikátum (pl. *kellemes, lehetetlen, fontos, könnyű, jó*), illetve (iii) létige.⁴

É. Kiss (2001) a következő, elméleti szempontból nagyon elegáns elemzést javasolja a mai magyar adatokra. *Experiens* szerepű vonzat jelenlétében – azaz kétargumentumú predikátumok esetében – mindig kontrollszerkezetről van szó, az infinitívusz alanya PRO. Ekkor az infinitívusz kötelezően ragtalan (8a). Egyargumentumú főmondati személytelen predikátumok esetében azonban kontrolláló hiányában az infinitívusz alanya vagy hangzó főnévi csoport vagy ennek fonológiai üres, esettel rendelkező megfelelője, azaz *pro*. Az infinitívuszi alany datívuszi esetét az igenévi alaptaghoz kapcsolódó birtokolságjel engedélyezi (8b).

- (8) a. *Kár volt Jánosnak [PRO emnyit várakozni]*
b. *Nem kell [az ebédnek/pro délre kész lennie]*

Az elemzés alapját adó összefüggés a következőképpen fogalmazható meg:

- (9) A főnévi igenév akkor és csak akkor vesz fel személyragot, ha a főmondatban nincs jelen kontrolláló főnévi csoport.

A következő fejezetben amellet érvelek, hogy ez a kétirányú implikáció a mai magyar adatok esetében problematikus, míg a kései ómagyar kori adatokra semmiképpen sem terjeszthető ki.

4. A személyrag használatának választhatósága

4.1. Mai magyar – személytelen predikátumok és a ragozott igeneves szerkezet⁵

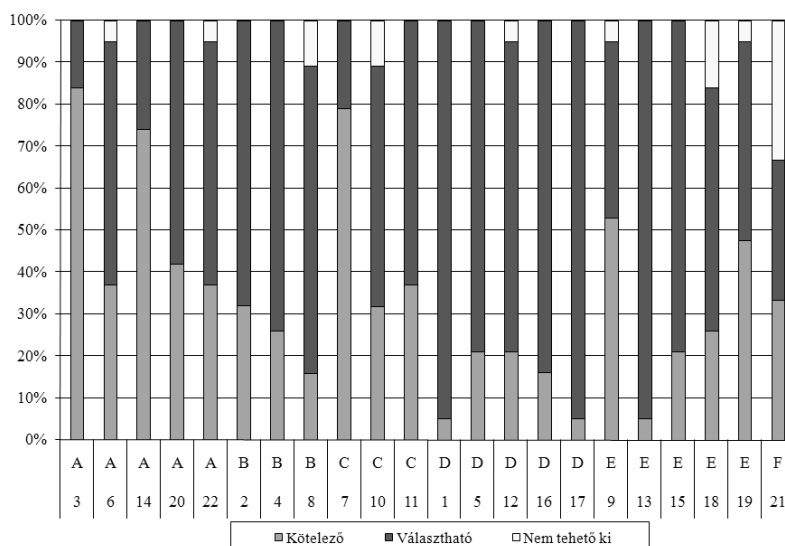
A személytelen főmondati predikátum vonzatszerkezete alapján megkülönböztetett típusok és a személyrag elhagyhatósága közötti összefüggés vizsgálatához kérdőívet készítettem, melyben a 3.2. részben felsorolt mindegyik típusra több példamondat is szerepelt, és a példamondatokban mindig jelen volt egy lexikális datívuszi argumentum.

⁴ Az egyes típusokra konkrét nyelvi példák a 4.1. alfejezetben találhatóak.

⁵ Ezen adatok ismertetése Tóth (2002) kutatásain alapul, az adatok részletesebb kifejtése ott található. Tóth (2002)-ben további érveket sorolok fel a ragozott igenév birtokos szerkezetként való elemzése ellen.

A: episztemikus modális	(A tónak nem kellene még befagynia.)
B: irányultság nélküli deontikus modális	(Az ebédnek kész kell lennie.)
C: főnévi predikátum	(Butaság volt Jánosnak türelmetlenkednie.)
D: deontikus modális	(Péternek haza kell mennie.)
E: értékelést kifejező predikátum	(Péternek fontos volt megjelennie.)
F: létigés szerkezetek	(Van kinek elmennie a gyűlésre.)

A megkérdezett anyanyelvi beszélőknek el kellett dönteniük, hogy a főnévi igenévén a személyrag megjelenése kötelező, választható, vagy nem jelenhet meg a személyrag. Az adatok feldolgozása után kapott eredményeket az alábbi táblázat ismerteti.

1. táblázat

Főnévi igenév melletti személyrag

(Az oszlop alatti értékek a mondatok kérdőívbeli sorszámát mutatják. A torzítás elkerülése miatt az azonos szerkezetű mondatok nem kerültek egymás közelébe a kérdőívben.)

Jól látható, hogy a mai magyar nyelvhasználatban nem áll fenn egyértelmű összefüggés a főmondati predikátum alapján létrejövő szerkezet és a személyrag megjelenése között (ettől eltérő véleményt lásd É. Kiss (2001)). Más szóval a mai magyarban is létező jelenség a ragozott alak használatának választhatósága. A felmérés adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a szinkrón adatok esetében kétséges az a fajta elemzés, miszerint a személyragos főnévi igenév megjelenése attól függ, hogy a személytelen predikátumának van-e főnévi vonzata, mely betöltheti a kontrolláló szerepét.

4.2. Kódexirodalmi adatok

A kódexekben több olyan személytelen predikátumos szerkezet található, amelyre nem áll fenn a (9)-ben megfogalmazott összefüggés. Egyrészt episztemikus predikátum is előfordulhat ragozatlan főnévi igenévvel. A (10a,b) példákban a datívuszi főnév az igeneves szerkezet alánya: (10a)-ban a *kell* episztemikus modális, míg a (10b)-ben a főmondatban szükséglet kifejező irányultság nélküli névszói predikátum áll.

- (10) a. *keluala [ew benne lenny banatnak]* (JókK. 117)
 b. *zykfeegh [bel tellyefedny myndeneknek]* (JordK. 620)

Másrészt a ragozott alakot használják olyan igeneves szerkezetben is, ahol a főmondat névszói predikátumának vonzata megjelenik: a (11a) példában a részeshatározói (*zsidóknak*), a (11b) példában pedig az alanyesetű (*én*) főnévi kifejezőként a főmondati predikátum vonzataként elemezhető, hiszen a birtokos szerkezet birtokosa.

- (11) a. *miképpèn a fidocnac žokafoc èltèmètnièc* (MünchK. 106va)
 b. *En rezem ... te tóruenedet óriznem* (AporK. 90)

Az alábbi példákban láthatjuk, miként fordul elő a Jókai-kódexben mind a ragozott, mind a ragozatlan igenév olyan személytelen főige mellett, melynek megjelenik részeshatározós vonzata.

- (12) a. *ma ennekem ewmjatta engettetett teftembe ternem* (JókK. 156)
 b. *legottan meg adatek nekem erteni* (JókK. 48)

Megállapíthatjuk, hogy a főmondati személytelen predikátum argumentumszámától nem függ a személyrag megjelenése. Az azonban megfigyelhető, hogy harmadik személyben a személyragtalan igenév legtöbbször olyan szerkezetekben fordul elő, amikor részeshatározós főnév jelen van (akár az igenév alánya, akár a főmondati predikátum argumentuma), illetve ha az igenév alánya általános alany.⁶

Kiterjesztve a vizsgálódást a személyes predikátumok körére is, a kérdés az, hogy a ragozott és ragozatlan alakok használata mutat-e összefüggést az igeneves szerkezet mondattani szerepével. Felhasználva Károly (1956) nyelvi adatait és a Nyelvtudományi Intézet honlapján elérhető adatbázist, táblázatot készítettem a személyragos, illetve személyragtalan főnévi igenevek használatának eloszlásáról.

⁶ Az első és második személyű beágyazott alany esetében nincs összefüggés a személyrag használata és a személytelen ige részeshatározós vonzatának megjelenése között.

Személy	Szám	alanyi igeneves szerkezet		tárgyi igeneves szerkezet		határozói igeneves szerkezet	
		<i>kell, illik...</i>		<i>akar, tud...</i>		<i>megy, küld</i>	
		Agr	Ø	Agr	Ø	Agr	Ø
1.	E.	4	2	15	21	4	5
	T.	4	1	0	0	1	1
2.	E.	2	2	14	10	7	1
	T.	5	0	1	2	0	2
3.	E.	4	38	23	121	10	24
	T.	6	2	9	38	2	12

2. táblázat

Személyragos és személyrag nélküli főnévi igenevek a Jókai-kódexben

Személy	Szám	alanyi igeneves szerkezet		tárgyi igeneves szerkezet		határozói igeneves szerkezet	
		<i>kell, illik...</i>		<i>akar, tud...</i>		<i>megy, küld</i>	
		Agr	Ø	Agr	Ø	Agr	Ø
1.	E.	8	0	14	0	7	0
	T.	4	0	2	0	3	0
2.	E.	5	0	25	0	4	0
	T.	1	0	16	0	4	1
3.	E.	0	34	1	126	2	40
	T.	9	1	23	47	22	13

3. táblázat

Személyragos és személyrag nélküli főnévi igenevek a Bécsi kódexben

Személy	Szám	alanyi igeneves szerkezet		tárgyi igeneves szerkezet		határozói igeneves szerkezet	
		<i>kell, illik...</i>		<i>akar, tud...</i>		<i>megy, küld</i>	
		Agr	Ø	Agr	Ø	Agr	Ø
1.	E.	14	0	19	0	37	1
	T.	11	0	9	1	3	1
2.	E.	16	0	23	0	6	0
	T.	10	0	73	0	16	0
3.	E.	0	84	6	143	0	56
	T.	13	1	63	26	17	11

4. táblázat

Személyragos és személyrag nélküli főnévi igenevek a Münchener kódexben

A táblázatban az adatokat a főnévi igeneves szerkezet mondattani szerepe alapján, valamint az igenév alanyának nyelvtani száma és személye szerint rendszereztem, felhasználva a 2. fejezetben vázolt tipológiát.

A statisztikai adatokból jól látható, hogy a ragozott alak gyakorisága nem mutat összefüggést az igeneves szerkezet mondattani szerepével. Alanyi, tárgyi, illetve határozói funkcióban a Jókai-kódexben első és második személyű alany mellett mind a ragozott, mind a ragozatlan alakok körülbelül ugyanolyan mennyiségben fordulnak elő. A Bécsi és a Münchener kódexben első, illetve második személyű igenévi alany esetén szinte kizárólag csak ragos alakok fordulnak elő. Az egyes szám harmadik személyű főnévi igeneves alany esetében a helyzet éppen fordított. A Bécsi és a Münchener kódexben szinte kizárólag a ragozatlan alak fordul elő (Bécsi kódex: 3 ragozott, 200 ragozatlan; Münchener kódex: 6 ragozott, 283 ragozatlan), míg a Jókai-kódexben nagyobb arányban találunk ragozott alakot is, de ez a ragozatlan alakoknak még mindig csupán az ötöde. Többes szám harmadik személyben szintén más eloszlást mutat a Bécsi és a Münchener kódex, mint a Jókai-kódex: Az utóbbiban a ragozott alak csak elenyésző mennyiségben fordul elő, míg a Bécsi és Münchener kódexben a ragozott alak előfordulása az előbbiben azonos, az utóbbiban magasabb számú, mint a ragozatlan alaké. Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy mindhárom kódexben meghatározó tényező a ragozott alak előfordulásában az igenév alanyának személye. Az első és a második személy messzemenően többször alkalmazza a ragozott alakot, de ez az összefüggés az igeneves szerkezet minden mondattani funkciójában fennáll.

A latin és a magyar összevetése során is megmutatkozik a ragozatlan, illetve ragozott főnévi igenév használata közötti ingadozás. Ugyanazon latin infinitívuszi szerkezetet egy kódexen belül egyszer ragozott, egyszer ragozatlan főnévi igenévvél van lefordítva. Az alábbi esetekben azonos a főmondat predikátuma is, tehát sem a latinban, sem a magyarban nem található olyan szintaktikai vagy szemantikai különbség, mely indokolná a választást a ragozott, illetve ragozatlan alakok között.

- (13) a. *kèzèficuala otèt megfognioc* (MünchK. 27va)
 Latin: *Quaerentes eum tenere*
 b. *kèzèficuala aze2t otèt megfogni* (MünchK. 92va)
 Latin: *Quaerebant ergo eum apprehendere*
- (14) a. *kez vagjok attyam engedelmefjeget tennj* (JókK. 11)
 b. *lezec kez ... meg fegellenem* (JókK. 79)

Az elemzésem szempontjából fontosak azok az adatok, ahol mellérendelt személyragos és ragtalan alakok egy mondaton belül fordulnak elő mellérendelő szerkezetben.

- (15) a. *tudyak mjtt kel tartanjok es myt eltauoztatnj* (JókK. 119)
 b. *annac kel fel njni ènnèkem ke· meg kuffèbednem* (MünchK. 87)

Összefoglalva, mivel a kódexirodalomban alanyi és tárgyi kontrollszerkezetekben ugyanolyan gyakran előfordulhat a ragozott, mint a ragozatlan főnévi igenév határozói és vonzatpozícióban is, így a (9)-ben megfogalmazott összefüggés a diakrón adatok esetében nem áll fenn.

5. Kötelező koreferencia

5.1. Koreferenciális alanyok ragozott igeneves szerkezetekben – kései ómagyar

A vizsgált kódexekben a személyragos igenév alanya mindig koreferenciális a főmondat egy argumentumával. Kétagumentumú predikátumok esetén az alannal, a tárggyal vagy a datívuszi vonzattal, három argumentumú főigék esetén a főige tárgyával vagy datívuszi vonzatával. Ez a kötelező koreferencia nem következik a személyragok morfológiai tulajdonságaiból: a paradigma minden eleme egyértelműen azonosítja a főnévi igenév alanyának számát és személyét. E tulajdonság fényében magyarázatra szorul az a tény, hogy nem grammatikusak az olyan szerkezetek, ahol a beágyazott ragozott főnévi igeneves szerkezet alanya nem koreferens a főmondatban előforduló argumentumok egyikével sem (**jobb ènnèkem meghalnod, minthogy...; *akarom néked eltűnnöd*).

Az 2. fejezetben hat különböző típusba soroltam az ómagyarban előforduló ragozott főnévi igeneves szerkezeteket. Az (i) és (ii) esetben (alanyi és tárgyi igeneves szerkezetek) minden típusban vannak olyan főmondati predikátumok, melyek lexikai-szemantikai tulajdonságai nem teszik lehetővé a beágyazott mondatban egy független cselekvéshordozó megjelenését. Ezeket kötelező konrolligéknek nevezzük. Tartozik azonban minden típushoz számos olyan predikátum, amely szemantikailag a beágyazott mondatban a főmondat bármely argumentumától eltérő referenciájú alanyt engedélyez.

Az alanyi mellékmondatok esetében szemantikailag nem kizárt a független referenciájú beágyazott alany. A kódexekben független beágyazott alany esetében *hogykötőszavas* alanyi mellékmondat található:

- (16) a. *Mjolta kelletek vrnak hogÿ teged latnalac*⁷ (JókK. 98)
 Latin: *postquam placiut Domino, ut te viderem.*
 b. *Illik neektek, hoÿ egh embor halion megh* (WinklK. 138)
 c. *kellèmètes tünèctec hog eg èmber meÿhall'jon è népezt* (MünchK. 98ra)
 d. *nē volna kellèmètes onèkic hog valaki tanofaÿot vallana èmbe2rql*
 (MünchK. 86va)
 e. *lehattetlen hogÿ ez ember ne legen zent* (JókK. 21)

Ezeket a szerkezeteket csak akkor lehetne ragozott főnévi igeneves szerkezettel kifejezni, ha a főnévi igenéven megjelenő személyrag engedélyezne független referenciájú alanyt. Megállapíthatjuk tehát, hogy a mai magyarhoz hasonlóan a kódexirodalomban sem volt lehetséges független részeshatározói vonzatot kifejezni a főmondatban, és független alanyt kifejezni a ragozott főnévi igeneves mondatban.

A személyraggal ellátott igenév és a *-t* képzős főnév birtokjeles használata közötti különbség szintén a fenti állítást támasztja alá. A latin szövegben előforduló, úgynevezett kettős tárgyú szerkezetek (*accusativus cum infinitivo*) fordításánál a Bécsi és a Münchener kódexben leggyakrabban a *-t* képzős főnevet találjuk, mely lehetővé teszi egy független alany kifejezését a főnévi csoporton belül: *nem remélik vala immár onéki megjöttét* (BécsiK. 38). Ha a ragozott főnévi igenév megengedné egy, a főmondati alanytól független referenciájú datívuszi alany megjelenését, akkor az eredetileg infinitívuszt tartalmazó latin mondatot a *nem remélik vala immár neki megjönnie* szerkezettel lehetett volna lefordítani. Ilyen és ehhez hasonló igeneves szerkezetek azonban egyik vizsgált kódexben sem fordulnak elő.

5.2. Független referenciájú alanyok ragozott igeneves szerkezetekben – osztják, vogul, egyes újlatin nyelvek

Kitekintésképpen ismertetek olyan nyelvekből adatokat, ahol szintén létezik ragozott infinitívuszi vagy participiumi alak. Ellentétben a magyarral, ezekben a nyelvekben a ragozott infinitívusz független referenciájú beágyazott alanyok esetében grammatikus, míg a ragozatlan formát a kötelező koreferencia esetében használják.

E cikk kereteibe nem fér bele a magyar nyelv legközelebbi rokon nyelveiben előforduló ragozott igeneves alakok részletes tárgyalása, ezért az osztják és a vogul nyelvvel kapcsolatban csupán azokat a jellemzőket emelem ki, melyek a cikk témájához legszorosabban kapcsolódnak: a ragozott alak szerkezeti eloszlása, a ragozott és a ragozatlan alak váltakozása. Az osztjákban nincs ragozott infinitívusz, viszont a participium vonzat és szabad határozó funkcióban egyaránt megjelenhet ragozott alakban is. A participiumon megjelenő ragozott alakok történetileg a birtokos szerkezetben a birtokon megjelenő birtokragnak felelnek meg, de fonológailag már eltérnek tőle. A participium ragozott formája engedélyezi a beágyazott mondatban a főmondat argumentumától különböző referenciájú alanyt. A személyrag megjelenése a beágyazott mondat információstruktúrájától függ (Nikolaeva 1999)

⁷ Ebben a példában a *kelletik* ige 'tetszik' jelentésben fordul elő.

- (17) a. [naŋ o:l-t-e:n e:lti] ma u:r-na jax-s-ə-m (Nikolaeva 1999: 48)
 te alszik-PART-E/2 én erdő-LOC sétáltam
 'Te aludván, én az erdőben sétáltam.'

A vogulban a főnévi igenéven nem jelenhet meg egyeztető morféma. A *-n*, *-ne*, *-nő* képzős és az *-m* képzős particípiumon azonban megjelenhetnek egyeztető személyragok alanyi, tárgyi vagy határozói funkcióban is. A beágyazott ragozott particípiumi mondat alanya független referenciával rendelkezhet. A személyrag kitétele azonban nem mindig kötelező. Az alábbi példákban fonológiailag testes független alannyal jár együtt ragozott, illetve ragozatlan particípium.

- (18) a. *matər χārəštənə sujti*
 valami reccsen-PART hall-PASS-E/3
 'Hallanak valamit reccseni.'
 b. ...*āyit χājtijt-a-ne-nel sujti*
 lányok fut-PART-T/3 hall-PASS-E/3
 'Hallják a lányokat futni.'

Az osztják és a vogul ragozott particípiumokhoz hasonlóan viselkednek a magyar *-ás/-és* képzős főnevek birtokos szerkezetben: a személyrag jelenléte engedélyezi a független referenciájú birtokost, mely kifejezheti az alapige cselekvéshordozóját.

- (19) a. *Nagyon kellemetlen volt nekik [Péter panaszkodása/Péternek a panaszkodása].*
 b. *Jól esett volna [a (te) támogatásod]*
 c. *Kinyitotta a kaput [a lovak bevonulásához]*

Az újlatin nyelvek közül a portugál (Raposol 1989), a galíciai (Longa 1994), a szárd nyelv logudorói dialektusa (Jones 1993) és a nápolyi nyelv XIII–XVI. századig használt változata (Vincent 1998) használ ragozott infinitívuszi alakokat. Ellentétben a magyarral, ezekben a nyelvekben a ragozott alak csak a független referenciájú infinitívuszi alany esetében grammatikus. Az alábbi szárd példák ezt illusztrálják tárgyi (20a,b), illetve határozói szerepű (20c,d) infinitívuszi szerkezetben.

- (20) a. *keljo cant-are*
 akarok énekel-ni
 'Akarok énekelni.' (Jones 1993: 278)
 b. *non keljo a cant-are-n*
 nem akarok énekel-ni-T/3
 'Nem akarom, hogy ők énekeljenek.'
 c. *so issitu kene mandic-are*
 én mentem nélkül en-ni
 'Elmentem anélkül, hogy ettem volna.' (Jones 1993: 298)
 d. *devo accabare custu travallu prima de ghir-are-t su mere*
 kell befejezni ezt munkát mielőtt visszatér-ni-E/3 a főnök
 'Be kell fejeznem ezt a munkát, mielőtt visszatér a főnök.' (Jones 1993: 279)

Ugyanez a tendencia figyelhető meg portugál ragozott infinitívuszok esetében már a XIV. században is és a mai portugálban is. A ragozott infinitívuszi szerkezet előfordulhat alanyi, tárgyi és határozói pozícióban is. A (21) mondatban a célhatározói mellékmondatban az infinitívusz ragozott alakban fordul elő, alanya pedig független referenciájú.

- (21) *ele abriu a cancela [para os calavos entr-ar-em no curral]*
'Kinyitotta a kaput, hogy a lovak bemehessenek az istállóba.'

Érdekes párhuzam a magyar ragozott igenévvvel, hogy az ónápolyi dialektusban vannak ragozott particípiumok és gerundiumok, melyek esetében a ragozás teljes mértékben opcionális. A főmondat és a beágyazott mondat alanya azonos, és bizonyos esetben ragozott, bizonyos esetekben ragozatlan gerundium jelenik meg a beágyazott határozói mondatban (Vincent 1998:140).

- (22) a. *Li troyani ... abattevano non sparagn-ando ...*
'A trójaiak lemészárolták [a görögöket] figyelmen kívül hagyva...'
b. *Li casali intravano adimand-ando-no pane.*
'A falusiak bevonultak kenyeret követelve.'

A galíciai infinitívuszi szerkezetekben lexikális alany esetében szintén opcionális a rag jelenléte (Longa: 1994).

- (23) *É doado supoñ-er-(en) os nenos as cousas.*
van könnyű feltételez-ni-(T/3) a fiúk ezeket dolgokat
'Könnyen megtörténik hogy a fiúk feltételezik ezeket a dolgokat.'

Az a tény, hogy a magyar nyelvben a ragozott infinitívuszi szerkezet szervesen összekapcsolódik a kötelező koreferenciával, míg más nyelvekben a ragozott infinitívuszi szerkezet lehetővé teszi az eltérő referenciájú alany megjelenését, magyarázatra szorul. Nem valószínű, hogy a megfigyelhető különbség forrása az újlatin nyelvekben és a magyar nyelvben a ragozott infinitívusz mondattani szerepének történeti alakulásából következik. Az újlatin nyelvek ragozott infinitívusza esetében a legelfogadottabb elemzés szerint a ragozott infinitívusz a latin imperfektum szubjunktívusból alakult ki, annak célhatározói előfordulásaiából (Pires 2002; Wireback 1994). A magyar *-ni* képzős igenevet egy *-n* képzős nomen akcionisz latívuszragos alakjából magyarázzák (TNyt. 1991: 340). Ez az *-n* képző megtalálható rokon uráli-finnugor nyelvekben is (zürjén, vogul és votják). Az igenévképző és a rag kapcsolatából alakult ki egy egységes igenévképző. Sematikusan ábrázolva: (igető + igenévképző) + rag → igitő + (igenévképző + rag) → igitő + új igenévképző. Ezen elképzelés szerint a főnévi igenév mondattani szerepeit a nomen akcionisz funkciója és a rajta található latívuszrag funkciója együttesen határozta meg. Valószínűsíthető, hogy eredeti funkciója a latívuszi, azaz célhatározói szabad bővítmény volt, és ebből alakulhatott ki további határozói és később a tárgyi funkciójú főnévi igenév, hiszen a tárgy ezekben a szerkezetekben az alany cselekvésének cél-, illetve végpontját fejezi ki. Így tehát mindkét nyelvben a ragozott infinitívusz célhatározói szabad bővítményi szerepű beágyazott szerkezetből alakulhatott ki.

5.3. Szintaktikai és szemantikai kontroll

A generatív szintaktikai irodalom kontrollal foglalkozó legújabb elemzései a kötelező koreferencia jelenségét két különböző okra vezetik vissza: szemantikai kontrollra, amikor függetlenül a beágyazott mondat szerkezeti tulajdonságaitól a koreferencia a főmondati predikátum szemantikai tulajdonságából következik, annak lexikális jegye. A szemantikai kontrolltól független jelenség a strukturális kontroll. Ez esetben nem a főige lexikai tulajdonsága magyarázza a kötelező koreferencia tényét, hanem a beágyazott szerkezet strukturális tulajdonságai. Ilyen szerkezet például az eset nélküli PRO alanyt tartalmazó infinitívuszi mondat az angolban. A koreferencia a PRO szám- és személyjegyeinek hiányából következik. A strukturális és a szemantikai kontroll olyan értelemben összefügghet egy nyelvben, hogy szemantikai kontrolligék is előfordulhatnak strukturális kontrollszerkezetben. Például az angolban és a magyarban is a *próbál, kezd, tud* (= képes) szemantikai kontrolligék kizárólag infinitívuszi szerkezettel együtt állhatnak.

Az ómagyar adatok esetében strukturális kontrollról van szó, mivel a főnévi ige- neves szerkezet mindig kötelező koreferenciát von maga után, függetlenül a főmondati predikátum típusától és a személyrag jelenlététől (kivételesen, ha nincs a főmondatnak főnévi argumentuma). Ebből következik, hogy az univerzális grammatika lehetővé teszi, hogy a strukturális kontroll nem feltétlenül csak a *PRO* tulajdonságából következik, hanem következhet a beágyazott mondat más szerkezeti tulajdonságából is. Az ilyen esetek elemzésére alkalmas elmélet például Borer (1989) I-alany elmélete, mely szerint léteznek olyan szám- és személyragos egyeztető morfémával ellátott igei kiterjesztések, melyek alanya csak kötelező koreferenciával fordulhat elő. Az elemzés szerint a fölérendelt predikátum valamely vonzatának és a főnévi igenév *pro* alanyának kötelező koreferenciája a kiterjesztett főnévi ige- neves szerkezet szintaktikai tulajdonságából következik. Ezt az elméletet a kései ómagyar adatokra alkalmazva, a főnévi igenéven megjelenő személyragot anaforaként köti a fölérendelt predikátum Infl-összetevője. A főnévi igenév alanyának és a főmondati predikátum vonzatának koreferenciája tehát annak következménye, hogy a főmondati és a beágyazott mondati Infl-fejek anaforikus viszonyban állnak.

6. Elemzés

A vizsgált adatok alapján összefoglalásképpen az alábbi megállapításokat tehetjük.

1. A kódexirodalomban a ragozott főnévi igenév minden olyan szerkezetben előfordult, ahol a ragozatlan igenév elfogadható, ha az igenévben szereplő cselekvés végzője ismert, nem pedig általános alany. Sem a latin eredeti, sem a magyar szerkezet nem indokolja a ragozott, illetve ragozatlan alak közötti választást.
2. Főmondati főnévi argumentum jelenléte esetén az ige- neves szerkezet alanya koreferenciális egy főmondati argumentummal (alannyal, tárggyal vagy részeshatározós argumentummal).

3. A személyrag kitétele legtöbb esetben nem szükséges a főnévi igenév argumentumának azonosításához. Ennek oka a (2)-ben megfogalmazott általánosítás a koreferencialitásról, valamint az a tény, hogy személytelen egyargumentumú predikátumok esetén a főnévi igenév alanya megjelenhet datívuszi főnévi csoportként.

Az adatok tükrében a kései ómagyar korban előforduló ragos, illetve ragozatlan főnévi igeneves szerkezetekre az alábbi elemzést javaslom. A magyar nyelv ezen állapotában a főnévi igenév mindig együtt jár egy absztrakt Infl egyeztető morfémával, mely a főnévi igenévhez kapcsolódik. Fonológiai alakot azonban nem vesz fel kötelezően. Az absztrakt egyeztető Infl-fej jelenlétéből következik, hogy a főnévi igenév alanya minden esetben egy esettel rendelkező főnévi csoport, mely fonológiailag vagy testes vagy üres, utóbbi esetben *pro*.

$$\text{DP}_i^{\text{NOM}} \quad \text{V}_{\text{főmondati}} \quad \underbrace{[\text{pro}_i \quad \text{V}_{\text{inf}^+ \text{Infl}}]}_{\text{egyeztetés}} \quad (\text{alanyi koreferencia})$$

$$\text{DP}_{\text{NOM}} \quad \text{V}_{\text{főmondati}} \quad \underbrace{\text{DP}_i^{\text{ACC}}}_{\text{egyeztetés}} \quad \underbrace{[\text{pro}_i \quad \text{V}_{\text{inf}^+ \text{Infl}}]}_{\text{egyeztetés}} \quad (\text{tárgyi koreferencia})$$

$$\text{V/Adj/N}_{\text{főmondati}} \quad \text{DP}_i^{\text{DAT}} \quad \underbrace{[\text{pro}_i \quad \text{V}_{\text{inf}^+ \text{Infl}}]}_{\text{egyeztetés}} \quad (\text{datívuszi koreferencia})$$

Míg az igenév alanyának referenciáját személytelen főmondati predikátum mellett lexikális datívuszi DP hiányában csak a főnévi igenéven megjelenő rag jelölheti, addig a tárgyi és határozói szerepű igeneves szerkezetben a főnévi igenév alanya azonos referenciájú a főmondat predikátumának alanyával vagy tárgyával. Azokban a szerkezetekben, ahol a főmondati ige személyragja kifejezi a beágyazott mondat alanyának referenciáját, ott a ragozott infinitívusz egy idő után agrammatikus szerkezetté vált:

A szintaktikai szerkezetben ez a történeti változás azt jelenti, hogy a kötelező koreferencia olyan kontrollstruktúrával párosult, ahol az igenév alanya eset nélküli PRO, a beágyazott mondat igenevéhez pedig nem kapcsolódik egyeztető morféma (akár azokban a nyelvekben, ahol soha nem is alakult ki ragozott igenévi alak).

$$\text{DP}_i^{\text{NOM}} \quad \text{V}_{\text{főmondati}} \quad \text{[PRO}_i \quad \text{V}_{\text{inf}^+ \text{Infl}}] \quad (\text{alanyi kontroll})$$

$$\text{DP}_{\text{NOM}} \quad \text{V}_{\text{főmondati}} \quad \underbrace{\text{DP}_i^{\text{ACC}}}_{\text{egyeztetés}} \quad \text{[PRO}_i \quad \text{V}_{\text{inf}^+ \text{Infl}}] \quad (\text{tárgyi kontroll})$$

A változást kiváltó okok a 4.2. és 5.1. alfejezetekben ismertetett tulajdonságok. A rag opcionálitása és a kötelező koreferencia miatt a nyelvet elsajátító új generáció legtöbb esetben olyan adatokkal szembesül, amelyekben semmi jel nem utalt arra, hogy az igenév alanya esettel rendelkezik. A 4.2. alfejezet táblázataiból láttuk, hogy statisztikailag a leggyakoribb forma az egyes szám harmadik személyű alany mellett előforduló ragozatlan igenévi alak volt. Így feltételezhető, hogy az elsajátításban is ilyen adatok

voltak a leggyakoribbak. Ezekben az esetekben azonban a rag hiánya és az alany koreferenciális volta lehetővé tette az igeneves szerkezet újraelemzését. Az elsajátításban szereplő nyelvi adatokban az igeneves szerkezet *pro* igenévi alanyának jelenlétét két észrevehető marker jelezheti: a személyrag fonológiai megjelenése, illetve az igenév alanyának független referenciája. Ha e kettőből egyik sem jelenik meg, akkor a szerkezet újraelemzhető: a beágyazott koreferenciális üres alany PRO alanyként elemződik. Elemzésem szerint ez történt a XVI. század folyamán azokkal a magyar igeneves szerkezetekkel, amelyekben az igenévi személyrag elhagyása nem vezet jelentésváltozáshoz, illetve jelentésvesztéshez akkor sem, ha a mondatban nincs jelen lexikális kontrolláló főnévi csoport. Ez két esetben fordulhat elő: az alanyi, illetve a tárgyi kontroll esetében.

HIVATKOZÁSOK

- É. Kiss Katalin 2001: A főnévi igenév személyragozásának kérdéseiről, in Bakró-Nagy Marianne – Bánréti Zoltán – É. Kiss Katalin szerk.: *Újabb tanulmányok a strukturális magyar nyelvtan és nyelvtörténet köréből*, Budapest, Osiris Kiadó.
- É. Kiss Katalin 2009: Nekem el kell menni/ el kell mennem/el kell, hogy menjek/el kell menjek/el kellek menni, in É. Kiss Katalin szerk.: *Nyelvelmélet és dialektológia*, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 213–30.
- Jones, Michael Allan 1993: *Sardinian Syntax*, London – New York, Routledge.
- Károly Sándor 1956: Igenévszerkezetünk a kódexirodalom első szakaszában, Budapest, Akadémiai Kiadó = *Nyelvtudományi Értekezések* 10.
- Károly Sándor 1965: *A Bécsi Kódex nyelvtana*, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Keresztes Kálmán 1953: A személyragos főnévi igenév használatáról, *Magyar Nyelvőr* 77, 340–52.
- Longa, Víctor Manuel 1994: The Galician inflected infinitive and the theory of UG, in *Catalan Working Papers in Linguistics* 4.1, 23–44.
- Mariánovics Milán 1908: A datívus történetéhez, *Magyar Nyelvőr* 37, 296–302.
- Martins, Ana Maria 2001: On the origin of Portuguese inflected infinitive, in Brinton, L. ed.: *Historical Linguistics 1999: Selected papers from the 14th International Conference on Historical Linguistics*, Amsterdam, John Benjamins
- Miller, Gary D. 2003: Where do conjugated infinitives come from?, *Diachronica*, Amsterdam, John Benjamins, 45–81.
- Nikolaeva, Irina 1999: *Ostyak* (Languages of the World/Materials 305.), München, Lincom Europa.
- ÓmOlv. = Jakubovich Emil – Pais Dezső szerk. 1929: *Ómagyar olvasókönyv*, Pécs, Danubia, 246–9.
- Pires, Acrisio 2002: Cue-Based Change: Inflection and Subjects in the History of Portuguese Infinitives, in D. Lightfoot ed.: *Syntactic Effects of Morphological Change*, Oxford, Oxford University Press.
- Raposo, Eduardo 1987: Case theory and Infl-to-Comp: the inflected infinitive in European Portuguese, *Linguistic Inquiry* 18, 85–109.
- Riese, Timothy 2001: *Vogul* (Languages of the World/Materials 158.), München, Lincom Europa.

- Simonyi Zsigmond 1890: A főnévi igenévről, *Magyar Nyelvőr* **19**, 241–50.
- TNyt. = Benkő Loránd főszerk. 1991: *A magyar nyelv történeti nyelvtana I*, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Tóth Ildikó 2000: *Inflected infinitives in Hungarian* [Ragozott főnévi igenevek a magyarban], PhD disszertáció, Tilburg.
- Tóth Ildikó 2002: Can the Hungarian Infinitive be Possessed? *Approches to Hungarian*, Vol. 8., Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Vincent, Nigel 1998: On the Grammar of Inflected Non-Finite Forms (With special reference to Old Neapolitan), in Korzen, Iorn–Herslun, Michael ed.: *Clause Combining and Text Structure*, Copenhagen, Samfundslitteratur, 135–58.
- Wireback, K. J. 1994: The origin of the Portuguese inflected infinitive, *Hispania* **77**, 544–52.